

БЕЗПЕЧНА ШКОЛА ЯК ТРАНСФЕР ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Ольга ФЛЯРКОВСЬКА

УДК 373 : 159.922-057.874

Olha Fliarkovska SAFE SCHOOL AS A TRANSFER OF MENTAL HEALTH OF EDUCATION GETTER

Актуальність теми дослідження. Збереження психосоціального здоров'я кожного учасника освітнього процесу є сьогодні і завданням, і проблемою. Надзавдання – це розвиток і зміцнення психічно здорової особистості, яка вміє навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягнути їх, працювати в команді, толерантно спілкуватися у багатокультурному просторі суспільного повсякдення. Водночас одна із проблем – створення такого освітнього довкілля, яке б формувало у здобувачів освіти здатність мирно співіснувати із собою та іншими, вступати у стосунки з олюдненим світом таким чином, щоб життя приносило психодуховне і суто моральне задоволення.

Існує відома аксіома: щоб мати здорову і щасливу націю, державі і суспільству потрібно зосереджувати увагу на важливості охорони психічного здоров'я дітей і молоді. Створення безпечного довкілля в освітньому закладі – саме в цьому полягає місія громадян і владників, – прокоментувала міністр освіти і науки України Лілія Гриневич на зустрічі педагогів, психологів, батьків з Ніком Вуйчичем. Відтак очевидно, охороною психічного здоров'я має займатися не лише заклад освіти, а й держава і все суспільство.

Підкреслимо, що проблеми психічного здоров'я особистості висвітлювались у наукових дослідженнях І. Беха, С. Болтівця, А. Васи-

ленко, І. Вітенко, Н. Колотій, С. Мартиненко, А. Маслова, Г. Нікіфорова, Л. Пляка, Р. Поташнюк, А. Ребера, В. Сухомлинського, В. Черниха та ін. Загалом збереження фізичного і психічного здоров'я особистості – одне із головних завдань українського суспільства і, насамперед, системи освіти.

Метою статті є визначення умов створення такого освітнього середовища, яке спрямоване на підтримку і зміцнення психічного здоров'я особистості кожного здобувача освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уряд опублікував Державний стандарт початкової освіти, за яким навчаються перші класи “Нової української школи”. Зазначимо, що цей Стандарт зорієнтований на творчість вчителя. І це зрозуміло, учнів не можна стандартизувати і брати до школи за якимись тестами чи співбесідами. В Законі України “Про освіту” увага акцентується на тому, що “в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак” [8]. А це означає,

що школа не має права підбирати “зручних дітей”, бо це злочин проти дитинства. В тому ж Законі України чітко сформульовано, що “метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству...” [Там само].

Отже, саме школа покликана створити умови, що сприятимуть творчій активності та розвитку креативного потенціалу учнів, самореалізації їхньої особистості в освітньому процесі. Та, на жаль, у багатьох вихованців відвідування школи викликає різні форми страху. Свого часу В. Сухомлинський, приділяючи велику увагу шкільним неврозам, зазначав, що “дивні з першого погляду захворювання – шкільні неврози, або дидактогенії. Парадоксальність дидактогенії полягає в тому, що вона буває тільки в школі – в тому священному місці, де гуманність повинна стати найважливішою рисою, що визначає взаємини між дітьми і вчителем. Дидактогенія – дітище несправедливості. Несправедливе ставлення батьків або вчителя до дитини має безліч відтінків. Це перш за все байдужість. Немає нічого небезпечнішого для становлення моральних і волевих сил дитини, ніж байдужість учителя. Потім окрик, погроза, роздратованість, а у людей, котрі не володіють педагогічною культурою, навіть зловтіха: ось ти не знаєш – давай сюди щоденник, я тобі поставлю двійку, нехай батьки дивляться, який у них син...” [6].

У Концепції “Нова українська школа” зазначено, що змінюватись першочергово потрібно вчителям, які нерідко виявляють авторитарний стиль керівництва дітьми, в той час коли мають працювати на засадах “педагогіки партнерства”. До основних її принципів належать повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв’язків); соціальне партнерство (рівність сторін, щирість у прийнятті зобов’язань, обов’язковість виконання домовленостей).

З огляду на результати сучасних досліджень, слушно говорити про чималу залежність між порушеннями психічного здоров’я школярів і їхньою навчальною успішністю. Проблеми в навчанні, девіантна поведінка найчас-

тіше є вираженням несвідомих конфліктів або проявом невротичних утворень, підвищеної тривожності, виникненням в учнів так званої навченої безпорадності. Тому коректно вести мову про специфічні причини зниження успішності для кожної із форм порушення психічного здоров’я. До прикладу, в дітей із захисною агресивністю внутрішнє напруження може зумовити підвищену рухову активність, схильність до порушень дисципліни. Такі діти викликають невдоволення вчителів, адже вони намагаються ігнорувати їх. Тому причиною зниження їхньої успішності є передусім відсутність емоційного контакту з педагогом. Учні з вираженими страхами здебільшого перебувають у ситуації постійного напруження, що спричиняє їх підвищену стомлюваність і швидке зниження працездатності в навчанні. У цьому аналітичному розрізі завдання педагога полягає у створенні умов, які б забезпечили розкриття позитивного особистісного потенціалу вихованця.

А. Дістервег із цього приводу писав: вихователь, власне, не виховує дитину, він усуває від неї шкідливі впливи, зміцнює добрі спонукання, які їй надала природа. Відтак освітній процес має базуватися на фундаменті співробітництва, що передбачає взаємоповагу та взаємну зацікавленість, пошук способів конструктивної взаємодії, за якої зберігається психічне здоров’я не лише учнів, а й усіх учасників освітнього процесу. Ні діти, ні педагоги, ані батьки не повинні жертвувати своїм здоров’ям заради досягнення формальних показників успішності в навчанні. Для здійснення педагогом конструктивної взаємодії потрібне усвідомлення ним цінності й унікальності свого життя та життя інших людей.

Тривалий час психічному здоров’ю здобувачів освіти приділялося мало уваги. Тому проаналізуємо зміст і значеннєві інваріанти цього поняття. Скажімо, на думку Р. Поташнюка, психічне здоров’я – це стан психічної сфери, основу якого становить загальний душевний комфорт, що забезпечує адекватну психоемоційну і поведінкову реакцію і що зумовлюється як біологічними, так і соціальними потребами, а також можливостями їх задоволення [4]. У колективній праці за редакцією В. Черниха зазначено, що психічне здоров’я є резервом сил людини, завдяки якому вона може перебороти несподівані стреси чи труднощі, що виникають за виняткових обставин [7]. Термін “психічне здоров’я” А. Ребер розуміє як характеристику тієї людини, яка функціонує на високому рівні поведінкового

й емоційного регулювання, а не просто тієї, яка не належить до психічно хворих [5].

Всесвітня організація охорони здоров'я, як відомо, визначає психічне здоров'я як стан благополуччя, у якому людина реалізує свої здібності, може протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і здійснювати внесок у свою спільноту. В цьому сенсі психічне здоров'я є основою благополуччя людини та ефективного функціонування спільноти. Не даремно А. Маслоу на перше місце ставив особистість, а не її досягнення, а психічне здоров'я характеризував як синонім поняття самореалізація (див. [3]).

Отже, психічне здоров'я школяра – це його психосоціальна готовність до гармонійної продуктивної взаємодії з навколишнім світом та із самим собою, яка сприяє активній учинковій активності на основі сформованих ціннісних орієнтацій, супроводжується психоемоційним комфортом і соціальною адаптацією й охоплює практичне втілення своїх потенційних можливостей із використанням інтелектуальних здібностей і механізмів самовдосконалення. “Психічне здоров'я, – зазначає С.І. Болтівець, – як процес повного й безперешкодного здійснення всіх психосоматичних функцій людського організму таким чином підтримується, зберігається й зміцнюється, перетворюючи розрізане в цілісність власної особистості, пристосовуючи довкілля до потреб власного життя, утворюючи те, чого в досвіді людини досі не було. Творчість – це психодуховний засіб подолання перешкод на життєвому шляху, узгодження суперечностей, що здатні розколоти цілісність особистісної структури і цим зруйнувати її. Кожне таке подолання – сходинка (лімен), яка збагачує світ дитини, підлітка, юнака, дорослої людини новим значенням (усвідомленням подолання, перемоги). Сукупність цих символів-значень, що розгортаються у свідомості при зустрічі з черговими труднощами, життєвою задачею, є набором випробуваних інструментів її розв'язання – досвідом людини. Якщо ж ситуація виявляється складнішою за всі, пережиті раніше, і жоден з інструментів досвіду виявляється непридатним для її повного розв'язання, тоді й актуалізуються ресурси творчої здатності у збереженні цілісності власної особистості – її психічного здоров'я” [1, с. 192].

У концепції “Нова українська школа” наголошується, що заклад освіти має готувати молодих людей, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, комуні-

кувати і володіти іншими сучасними компетенціями. Вирішальну роль у формуванні та вихованні кожної дитини як гідного громадянина-патріота України відведено педагогічному колективу, висококваліфікованим педагогічним працівникам. Звідси очевидно, що недостатньо лише отримати знання, треба ще навчитися ефективно користуватися ними впродовж життя [10], де збереження фізичного і психічного здоров'я особистості та формування її психічної культури є засадничою умовою життєвого і власне професійного успіху.

Організований освітній процес ефективний тоді, коли базується на фундаменті професійної компетентності та відповідальності, індивідуального підходу, доступності соціально-педагогічної та психологічної допомоги, системності у здійсненні професійної діяльності, людиноцентризму та партнерства, конфіденційності та дотримання норм суспільної етики. Все це передбачає діапазон професійних можливостей, досконале володіння інструментарієм, прийомами і технологіями фахової діяльності, що проявляється у її творчому характері, в активному пошуку новаторських підходів та інноваційних технологій, особистій ініціативі, продуктивній комунікативності та особистісній культурі. А це повністю виключає з арсеналу практичного вжитку недосконалі технології навчання, які ігнорують не лише психофізіологічні, а й психологічні особливості психічного здоров'я здобувачів освіти.

У цьому сенсі має рацію проф. С.І. Болтівець: “Апаратурно-психологічна об'єктивізація основних індикаторів психічного здоров'я має важливе психогігієнічне значення для здобуття кожною людиною знань про власну індивідуальність, здатність до вияву активності та здійснення саморегуляції власних психічних станів. Самоконтроль власного психічного функціонування особливо важливий в процесі лікування психічних розладів і під час тривалої реабілітації пацієнтів з хронічними психічними захворюваннями, оскільки дозволяє активізувати усвідомлення основних об'єктивних параметрів власних психічних можливостей у співвіднесенні їх із бажаними, потрібними для повноцінного життя. Суб'єктивне сприймання пацієнтом свого лікаря, психолога як довіреної особи у справі відновлення психічного здоров'я завдяки апаратурно-психологічним даним здобуває надійну основу об'єктивного опосередкування у саморусі до покращення власних здатностей до вияву індивідуальних можливостей, власної активності і саморегуляції” [2, с. 67].

Зважаючи на те, що шкільний період найвразливіший для виникнення нервово-психічних захворювань, метою діяльності психологічної служби є охорона психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу. Розлади, які виникають у дітей у разі неотримання своєчасної спеціалізованої допомоги, можуть призводити до утворення більш важких форм психічних і поведінкових розладів та соціальної дезадаптації. Саме тому дуже важливо вчасно виявити в учнівському колективі учнів, які потребують психологічної підтримки, особливо тоді, коли вони опиняються поза належною увагою батьків. Тому одним із напрямів діяльності вказаної служби є профілактика негативних явищ в учнівському середовищі, а саме запобігання правопорушень і злочинності, насилля, шкідливих звичок тощо.

За даними Інституту модернізації змісту освіти у 2017/18 навчальному році до практичних психологів та соціальних педагогів звернулося 102 590 учасників освітнього процесу щодо протидії шкільному насильству, у т.ч. так званому булінгу, тобто цькуванню. І справді, причин для непорозуміння у стінах школи може бути чимало. Психологічний захист особистості відбувається підсвідомо як її прагнення стабілізувати міжособисті стосунки, нейтралізувати негативні впливи. Конфлікт мимоволі актуалізує ці інтенції особи: в неї з'являються думки і почуття, що протидіють загрози, підтримують її хоча часто й знижують самооцінку. Загалом вирішення конфліктів між учнями – важливий і складний напрям роботи психологів і педагогів освітнього закладу, адже кожна конфліктна ситуація створює стресове навантаження для всіх, хто в неї втягнутий. Невирішені конфлікти переходять в хронічну форму, а іноді переростають у булінг. Жертвами постійного або епізодичного насильства стають досить багато здобувачів освіти, і це завжди проблема не жертви, а проблема колективу. В усіх учасників цькування – й у кривдників, й у жертв – частіше зустрічаються емоційні і поведінкові порушення, думки про самогубство і самоушкодження, ніж у їхніх однолітків. За сучасних умов, буває складно відстежити прояви цькування, тому що основні “бойові дії” можуть розгортатися в Інтернет-просторі: жертві надсилають нав'язливі повідомлення, які вона не бажає отримувати, ображають, пишуть від імені переслідуваного в соціальних мережах грубі тексти, додають образливі коментарі до

фотографій, розміщують компрометуючі відео та фотоматеріали. Найчастіше булінг призводить до дуже серйозних наслідків, зокрема й до спроб суїциду, захисної деструктивної чи демонстративної агресивності, особистого панічного чи соціального страху, що є крайнім проявом порушень психічного здоров'я школяра. І ця проблема – агресивної поведінки та суїцидів – особливо актуальна нині серед підлітків і молоді. Основними причинами суїциду є кохання без взаємності, конфлікти з батьками та однолітками, страх перед майбутнім, самотність. До вікових особливостей підліткового віку належить підвищена чутливість, що збігається з періодом невизначеності і входу в доросле життя. В кризовій ситуації підліток може вибирати добровільний відхід з життя як найбільш “легкий” спосіб зодолання ситуації. Потрібно враховувати і те, що детальне і деталізоване висвітлення підліткових суїцидів у ЗМІ зазвичай викликає “ефект зараження”, “ефект Вертера”, що породжує нову хвилю суїцидів у відповідній віковій чи соціальній групі.

За такої ситуації потрібно об'єднати зусилля щодо спільної дії батьків і педагогічного колективу. Одним із способів нормалізації психологічного мікроклімату в закладі освіти може стати шкільна медіація, де діти зможуть набути практичних умінь, навичок і навіть компетенцій керувати власними конфліктами, приймати зважені (розсудливі) рішення, відповідати за власні вчинки, слухати іншого, тобто набути всього арсеналу здатностей, які сприяють формуванню майбутньої емоційно компетентної особистості. Отож створення дружньої атмосфери в освітньому закладі – це запорука зміцнення психічного здоров'я його головних дієвих осіб.

Пріоритетна ціль роботи закладу освіти – це формування благодатного виховного поля навколо дитини, що забезпечує узгодженість психосоціальних впливів дорослих. Ось чому робота шкільного психолога слушно проводиться через комплекс заходів щодо підвищення психолого-педагогічної грамотності батьків і педагогів з питань збереження психічного здоров'я дітей, з-поміж яких головними є особиста підтримка, любов, порозуміння, уважність, толерантність. Якщо не дотримуються вищезазначених умов, то в дитини можуть виникнути різні проблеми у вигляді соматичних наслідків – головного болю, болю у спині та животі; психологічних розладів (депресії, поганого настрою, нервозності,

почуття самотності й думок про суїцид), особистісної дезадаптації – неспроможності сформуватись повноцінній індивідуальності, яка б відповідала вимогам суспільства; розвитку стійких моделей асоціальної поведінки, серед яких першість належить агресії, насильству; поширення алкоголізму, наркоманії, токсикоманії та ін.

Важливу роль в збереженні і зміцненні психічного здоров'я здобувачів освіти відіграють класні керівники. Їхня психолого-педагогічна робота має проводитися за кількома напрямками: розвитку мотивації творчої активності, формування особистої відповідальності учня за результати освітньої діяльності, створення ситуацій успіху для академічних та особистісних креативних досягнень; розвитку гуманістично зорієнтованої системи цінностей, ефективних комунікативних умінь, виховання стійкої моральності, патріотизму, вироблення активної громадянської позиції, формування здорового, дружнього, згуртованого колективу зі сприятливим психоемоційним кліматом; надання можливості кожному вільного вибору творчих завдань, задіяння до прогнозування своєї освітньої діяльності; зацікавленості педагога в результатах такої діяльності школяра, спонукання його до особистісного зростання і постійного самовдосконалення; активізації персональних ресурсів і виховного потенціалу батьків; проведення спільних профілактичних заходів із залученням фахівців різного рівня; ведення форумів із різних проблемних тем за участю учнів на шкільному сайті тощо. У будь-якому разі напрями роботи можуть бути різноманітні, але найголовніше, що має їх об'єднувати – систематичність, дієвість і наступність, пов'язана з психологічними особливостями розвитку учнів різних вікових категорій.

Педагогічний досвід переконує, що втілення різних форм і методів роботи в освітню діяльність дає змогу ефективно здійснювати розвиток творчого потенціалу школярів, є своєрідним психосоціальним тренінгом, під час якого юна особистість набуває нового досвіду, розширює уявлення про себе та інших людей. Це – прекрасна можливість для збереження та зміцнення її психічного здоров'я. І тут важливим чинником, що формує таке здоров'я у нащадків, є підтримка батьків. Всі батьки хочуть, щоб дитина в майбутньому була щасливою. Саме тому вони акцентують свою увагу на її гарному здоров'ї, високій успішності,

адекватній поведінці. Прийняття дитини в її прагненнях, налагодження теплих взаємостосунків сприяють формуванню в неї позитивного самооцінювання та стимулюють процес самореалізації. Вочевидь психологічний клімат родини суттєво впливає на психодуховний стан нащадка, спричиняє внутрішній комфорт чи ж дискомфорт. Для сучасної дитини стресова ситуація – це всі ті події, що є буденними для дорослого, який не може або не бажає створювати спеціальний режим для ще незміцненого організму дитини. У такий спосіб батьки закладають основу її майбутнього. Це потребує часу, старань, любові, сімейної злагоди, економічних статків. Але найголовніше – це світла і щира любов до дитини. Наявність достатньої уваги та великої любові від дорослих (батьків і педагогів) – це визначальні чинники гармонійно-позитивного становлення особистості. Як справедливо відзначає з цього приводу С.І. Болтівець, “у підлітковому та юнацькому вікових категоріях розширюється оцінний континуум особистості. У цьому процесі соціальна оцінка постає формувальною засадою для виникнення настановленої самооцінки – психологічного утворення, виробленого батьками, педагогами, іншими значущими для особистості людьми, але не нею самою” [1, с. 275].

Однак слід врахувати, що батьки, навіть знаючи про проблеми дітей, не завжди самі можуть їм допомогти. У замкнутах, боязких, нетовариських дітей часто такі ж батьки, так само як в активних дітей, які претендують на лідерство і домінування, батьків відрізняють саме ці якості. Окремі батьки не бажають визнавати недоліки власного виховання своїх дітей і в усьому звинувачують інших нащадків та заклад освіти. У таких випадках основна робота зі зміни поведінки учня лягає на вчителів і психолога закладу освіти. І все ж багатьох батьків можна залучити у цій справі до союзників. Активно беручи участь у житті закладу, допомагаючи в організації різних заходів, батьки здебільшого позитивно впливають на поведінку і вчинки своїх дітей.

Отже, збереження і зміцнення психічного здоров'я здобувача освіти можливо тільки за умови об'єднання зусиль усіх учасників освітнього процесу, а професіоналізм, емоційне благополуччя педагогів та велика їхня любов і вимогливість до вихованців є важливою умовою ефективності повсякденної психолого-педагогічної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: монографія. Київ : Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України”, 2000. 302 с.
2. Болтівець С.І. Апаративно-психологічна об'єктивізація індикаторів психічного здоров'я. *Психічне здоров'я*. 2017. № 3(52). С. 62–67.
3. Маслоу А. Психология бытия: пер. англ. Москва : “Рефл-бук”, Киев : “Ваклер”, 1997. 303 с.
4. Поташнюк Р.З. Психогігієна: навч. посіб. Луцьк : Надстрія, 2000. 62 с.
5. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Москва: ВЕЧЕ, 2003. Т.1. С. 591.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т3. С. 7–279.
7. Шапарь В.Б. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків: Прапор, 2009. 672 с.
8. Закон України про освіту від 05.09. 2017р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 19.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 22.02.2019).
9. Положення про психологічну службу у системі освіти України від 22.05.2018р. № 509. Дата оновлення: 22.05.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18> (дата звернення 22.02.2019).
10. “Нова українська школа”: концептуальні засади реформування середньої школи URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 22.02.2019).

REFERENCES

1. Boltivets, S. I. (2000). *Pedahohichna psykhohihiiena: teoriia ta metodyka [Pedagogical psychohygiene: theory and methodology]*. Kyiv: Redaktsiia “Biuletentia Vyshchoi atestatsiinoi komisii Ukrainy” [in Ukrainian].
2. Boltivets, S. I. (2017). *Aparaturno-psykhohichna obiektyvizatsiia indykatoriv psykhichnoho zdorovia [Hardware-psychological objectification of indicators of mental health]*. *Psykhichne zdorovia – Mental health*. Vol. 3 (52). 62–67 [in Ukrainian].
3. Maslow, A. (1997). *Psihologia bytiya [Psychology of being]*; (trans. English). Moscow: “Refl-buk”, Kiev: “Vakler” [in Russian].
4. Potashniuk, R. Z. (2000). *Psykhohihiiena [Psychohygiene]*. Lutsk: Nadstria [in Ukrainian].
5. Reber, A. (2003). *Bolshoy tolkovyi psihologicheskii slovar [Great intelligent psychological dictionary]*. Moscow: VECHЕ. Vol. 1. P. 591 [in Russian].
6. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to the children]*. Kyiv: Rad. shkola. Vol. 3. 7–279 [in Ukrainian].
7. Shapar, V. B. (2009). *Psykhohichnyi tлумachnyi slovnyk naisuchasnishykh terminiv [Psychological explanatory dictionary of the most modern terms]*. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
8. *Zakon Ukrainy pro osvitu vid 05.09. 2017. № 2145-VIII [The Law of Ukraine on Education of 05.09. 2017 No. 2145-VIII]*. Data onovlennia: 19.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
9. *Polozhennia pro psykhohichnu sluzhbu u systemi osvity Ukrainy vid 22.05.2018r. № 509 [Regulations on*

the psychological service in the education system of Ukraine of 22.05.2018. No 509]. Data onovlennia: 22.05.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18> [in Ukrainian].

10. “Nova ukrainska shkola”: *kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [“New Ukrainian School”: conceptual principles for reforming the secondary school]*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Флярковська Ольга Василівна.

Безпечна школа як трансфер психічного здоров'я здобувача освіти.

У контексті нових завдань, що постали перед національною освітою, гострою є проблема збереження психічного здоров'я здобувачів освіти та обґрунтування психолого-педагогічних засад організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток здорової дитини шляхом створення належних умов зміцнення її психофізичного здоров'я. Мовиться про часопростір закладу освіти, який прискорює формування фізично, соціально і психічно здорової особистості, котра вміє навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися і конструктивно діяти в багатокультурному довіллі. Охарактеризовано пріоритети освітнього процесу в сучасній українській школі. Доведено, що створення соціально безпечного простору відбувається тоді, коли здобувачі освіти вміють правильно поводитись у проблемних і критичних ситуаціях, які загрожують життю, честі та гідності їх особистості й одночасно здатні надавати компетентну допомогу собі та іншим. Аргументовано, що конструктивне перезавантаження освіти пов'язано із впровадженням алгоритму профілактичної та психорозвиткової діяльності педагогічних працівників, що передбачає зміну акцентів та пріоритетів із процесу на результат з використанням ними найефективніших методів і засобів практичної психології та соціальної роботи. Зазначено, що таке перезавантаження має відбуватися психологічно коректно, поетапно і поступово, з відповідними роз'ясненнями та інструкціями. Підкреслено, що визначальну роль у збереженні психічного здоров'я здобувачів освіти відіграє психологічна служба закладу освіти, котра покликана навчити вихованців найголовнішому: як жити у мирі із самим собою та з іншими, як вступати у стосунки зі світом, щоб життя приносило задоволення.

Ключові слова: заклад освіти, психічне здоров'я, збереження психічного здоров'я, здобувач освіти, безпечне довілля, психолого-педагогічні засади, організація освітнього процесу, критичне мислення.

ANNOTATION

Olha Fliarkovska.

Safe school as a transfer of mental health of education getter.

In the context of new tasks, faced with education the problem of preserving the mental health of students was acute and psychological and pedagogical principles of

organization of educational process, aimed at the development of a healthy child, with the definition of conditions for strengthening her mental health. The article deals with the problems of maintaining the mental health of the participant in the educational process. The psychological and pedagogical principles of the organization of the pedagogical process aimed at the development of a healthy child, who is able to study throughout life, to think critically set goals and achieve them, work in a team, communicate in a multicultural environment, and the conditions for strengthening mental health in educational institutions are determined. The priorities of the educational process in the New Ukrainian school are described. It is determined that the creation of a socially safe space takes place through the formation of the ability of the learners to properly behave in dangerous and critical situations that threaten the life, honor and dignity of the individual, to help themselves and others. It is determined that to create a safe environment in the institution of education is required reboot education. The algorithm of professional preventive and development activity of pedagogical workers is investigated, which involves reviewing the methodology of work with participants in the educational process;

changing the emphasis and priorities from the process to the result using effective methods of practical psychology and social work. It is proven that the reboot should take place psychologically correctly, step by step and gradually, with appropriate explanations and instructions. Described activities teaching staff of the education system. It is determined that the psychological service of educational institutions plays an important role in preserving mental health of students. It is stressed that the psychological service is called to teach the most important: how to live in peace with yourself and with others, and how to engage with the world, so that life brings pleasure.

Key words: *mental health, preservation mental health, student, safe environment, educational institution, psychological and pedagogical principles, organization of pedagogical process, critical thinking.*

Рецензенти:

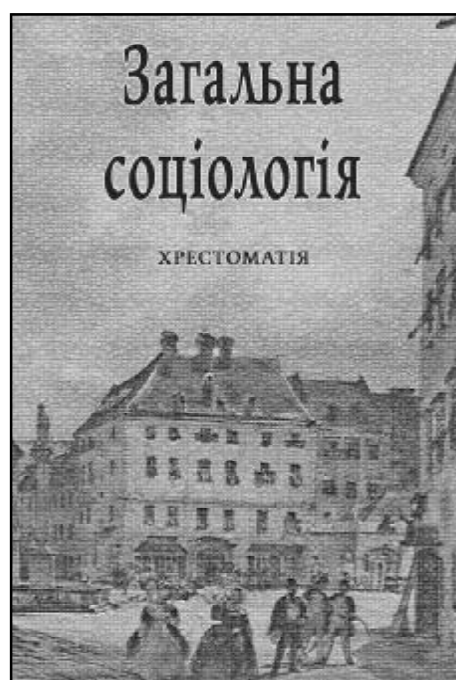
**д. психол. н., проф. Болтівець С.І.,
д психол. н., проф. Шандрук С.К.**

**Надійшла до редакції 04.01.2019.
Підписана до друку 21.02.2019.**

Бібліографічний опис для цитування:

Флярковська О.В. Безпечна школа як трансфер психічного здоров'я здобувача освіти. Психологія і суспільство. 2019. №1. С. 109–115.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ : [хрестоматія] / концепція, упоряд., перекл. А. В. Фурман, В. С. Біскуп, О. С. Морщаківа. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 354 с.

Хрестоматія містить авторські тексти, які охоплюють теоретичні концепції як класиків, так і сучасників соціологічної думки. В ній зібрані оригінальні роботи, у яких окреслюються вузлові теоретичні і прикладні питання функціонування системи соціальних відносин у їх структурних, етико-нормативних, інституційних вимірах. Навчальне видання методологічно зорієнтоване на вивчення та узагальнення концептуальних підходів до розгляду проблеми соціального як у змістовому, так і в технологічному аспектах. Зокрема читачеві пропонується динаміка наукового осмислення й трактування явищ і процесів соціальної реальності від періоду класичної соціологічної думки до постнекласичного етапу розвитку науки, презентованого різними версіями соціологічного аналізу реальності повсякдення, означених історико-культурним контекстом. Теоретична рефлексія обґрунтування закономірностей розвитку суспільства, внутрішніх та зовнішніх механізмів перебігу соціальних процесів представлена науковими працями від О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, К Маркса до Е. Тоффлера, Д. Белла, Е. Роджерса.

Хрестоматія укладена з урахуванням вимог до підготовки студентів закладів вищої освіти та стане в нагоді всім, хто цікавиться суспільною проблематикою, бажає підвищити рівень соціологічного, соціально-філософського аналізу сучасних тенденцій розвитку культури, моралі, суспільного повсякдення.